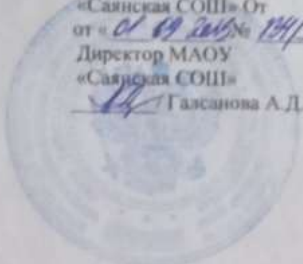

Министерство образования и науки Республики Бурятия
Муниципальное образование «Окинский район»
Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
«Саянская средняя общеобразовательная школа»

РАССМОТРЕНО
на заседании МС
Протокол № 29
« 01 » 09 2023 г.

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора по УВР
[подпись] / Жунусова Э.К./
« 01 » 09 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО
Приказом по МАОУ
«Саянская СОШ» От
от « 01 » 09 2023 г. № 134/3
Директор МАОУ
«Саянская СОШ»
[подпись] / Галсанова А.Д./

Рабочая программа
по бурятской литературе
для 9 класса
2023-2024 учебный год

Составитель: учитель бурятского языка и литературы
Галсанова Баярма Даниловна

с. Саяны, 2023

Тайлбари бэшэг

Рабочая программа разработана на основе: Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012 г., Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования, утверждённого приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 № 1897, Концепции духовно-нравственного развития и воспитания личности и гражданина России, Фундаментального ядра содержания общего образования, Примерная рабочая программа учебного предмета «Родная (бурятская) литература» для общеобразовательных организаций с обучением на родном (бурятском) языке 5-9 классы (от 04.02 2020г № 1/20). Авторы-составители: Б.Д. Цырендоржиева, Б.Б. Будаин, Ц.С. Жанчипова. Основной образовательной программы основного общего образования МАОУ «Саянская СОШ», Календарно-тематический план ориентирован на использование *учебника*: С.А.Ошорова, Д.Б.Цыденов «Буряад литература», «Бэлиг» 2018г.

Арадай аман зохеол аман угын, уран найханай литература бэшэмэл угын искусство, тиимэһээ уран зохеол зохоходоо уран хурса, шэмэг удхатай угэ гол тулэб аргуудай нэгэн болоно гэжэ хододоо нурагшадта һануулха шухала. Нүгөө талаһаа, уран зохеол хун тухай, тэрэнэй доторой байдал, хуниие тойрон байһан оршон байдал, байгаали, хунэй ажабайдал, арад зоной ажамидалал г.м. тухай зохогдоһон байдаг. Бодото юумэнууд, унэн болоһон уйлэ хэрэгууд, бодото байдал уран зохолой, уран найханай литературы ундэһэн боложо хэрэглэгдэдэг. Уран зохоолшо бодото байдал дээрэ ундэһэлжэ, тэрэниие һажажа, ухаан бодолойнгоо хусөөр, һанаагаараа тэрэниие уран гое болгожо, ном соогоо уран найханаар, гоеор зохогдоһон байдал бии болгодог, энэ байдалынь унэн бодото байдалда адлирхуу байдаг гэжэ нурагшадта ойлгуулха шухала. Уран найханай литература гу, али уран зохеол шудалан узэлгын гол зорилгонууд гэбэл:

- уран найханай литература хунэй, хун турэлтэнэй ажамидалалда тусхай һуури эзэлдэг, тэдэнэй хугжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ ойлгуулха;
- уран найханай литература шудалан узэлгэ хадаа турэл арадайнгаа ба бэшэшье арадуудай соел болбосорол, ёһо заншал ойлгожо абалгын тусгаар арга гэжэ ойлгуулха;
- искусствын этико-эстетическэ компонент байгуулха гуманитарна ойлгосонуудые тайлбарилжа угэхэ; • уран зохеол уншаха дуратай болгохо, гое найханиие наринаар ойлгодог мэдэрэл хумуужуулхэ;
- бодото байдал, ажабайдал ба искусство, оршон тойрониие зубөөр сэгнэжэ, тэдэндэ унэтэй сэнтэйгээр хандахые һургаха;
- аман ба бэшэмэл хэлэлгэдэ һургаха, тэрэниие хугжөөхэ;
- нурагшад уран найханай зохеол зубөөр, хусэд дуурэнээр хадуужа абаха, шэнжэлжэ, сэгнэжэ һураха гол тулэб теоретико-литературна, эстетическэ ойлгосонуудтай болохо ёһотой. Уран найханай литература зубөөр, хусэд дуурэнээр, гунзэгыгөөр ба өөрынгөө ажамидалалда тухатайгаар ойлгожо абахын тула литературы теоридо онсо анхаралаа хандуулан, нурагшадые ойлгомжын аппараттай болгохо. Уран найханай литературые угын искусство гэжэ шэнжэлэн узэлгэ, текстнуудэй удха зубөөр гаргажа һургалга. Энэ программа баазава теоретико-литературна ойлгосонууд дээрэ ундэһэлжэ, тэдэниие гол принцип болгон

байгуулагдаа. 11 - дэхи класста нурагшадай урда жэлнуудтэ ойлгожо абан мэдэсэ, шадабари буридхэжэ ябталагдана ба нурагшадые историко-культурна ба историко-функциональна талыень баримталан уээлгэ болоно. Уран зохоолшын уран найханай оршон байдал, туухэ ба соелой талаһаань ойлгожо абалга. Нурагшад гол тулэб иимэнууд онол шадабаритай болохо гэжэ хараалагдана: уран хурсаар уншаха шабадаритай, уран зохоолые ба тэрэнэй хубинуудые хаба соогоо бээ даагаад анализ хэхэ, эстетическэ сэгнэлтэ угэхэ, соел болон еһо заншалтай холбохо, тайлбарилха, диалог ба монолог зуб хэрэглэхэ, элдэб бэшэмэл болон шэнжэлэгын ажалнуудые хэхэ. Туд программа бэелуулхэдээ, ойлгожо абан мэдэсыень шалгахадаа коммуникативнотворческо ажалнуудые унгэргэхэ: творческо(зохеон байгуулгын) мастерской, практикум, даабари, шэлэжэ абан зохоолоо бээ даагаад анализ хэлгэ, дун гаргалгын уншагшадай конференци г.м.

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) – өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).

Бээ гуришуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо;
- юу хэхэ гэшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ;
- өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохоогдоһон критеринүүдээр шалгаха;
- багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Оршон тойрониё шудалха шадабари (познавательные УУД):

- номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо);
- зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;
- багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо. Тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- текстын удха дамжуулха.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- өөрынгөө һанаа бодол аман хэлэлгээр, тиихэдэ багахан текст зохоожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха;
- хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниё ойлгохо;
- уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;
- классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэхэ;

- хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгээр хүдэлхэ, тийхэдээ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.

Буряад хэлээр шадабари (предметные УУД):

Тус программа соо нурагшад гол түлэб иимэнүүд **онол шадабаритай болохо** гэжэ хараалдагдана:

- үзэг бэшэгэй талаар зүбөөр, алдуугүйгөөр ба удхатайгаар (удхыень ойлгожо) уншаха оньһон аргатай, дадалтай болохо;

- уран хурсаар уншаха шадабаритай болохо;

- уран зохёолые сюжетно- композиционно нэгэдэл гэжэ хадуужа абаха;

-уран зохёол дотор авторыень, тэрэнэй зохёол соо зураглагдаһан геройнуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгые ойлгожо абаха;

- уран зохёол дотор этическэ, социальна- историческа ба нравственна- философско проблематика илгаруулха шадабаритай болохо;

- уран зохёолые ба тэрэнэй хубинуудые хаба соогоо бэеэ даагаад анализ хэхэ шадабаритай болохо;

-уран зохёолдо үндэнэ баримтатай эстетическэ сэгнэлтэ үгэжэ шадаха;

-уран зохёолые соёл болон ёһо заншалтай холбожо, тайлбарилха шадабаритай болохо;

- диалог ба монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо;

- элдэб янзын бэшэмэл ажалнуудые бүтээхэ шадабаритай болохо;

- шэнжэлгын ажалнуудые хэхэ шадабаритай болохо.

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые мэдэхэ ёһотой:

- уншажа байһан зохёолойнгоо автор тухай, номой нэрын удха тайлбарилга;

-уран зохоолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдые;

-уран зохёолой текстнүүдые;

- шудалан үзэжэ байһан зохёолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохёол соохи шухала үйлэнүүдые мэдэхэхээ гадна, тэдэнэй хоорондохи харилсаа холбоонуудые, типическэ удха шанар;

- уран зохёол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзунууд, зохёолой темэ, идей, гол удха, уран зохёолой геройнууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонуудые;

- байгуулгын (композициин) шухала онсо янзунуудые, хэлэнэй зураглан тодорхойлохо арга хэрэгсэлнүүдые;

- программын эрилтын ёһоор сээжэлдэнэн шүлэгүүдые, эпическэ зохёолой хэхэгүүдые;

- литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэхэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдые г. м.

Нурагшад иимэ юумэнүүдые хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохёолшын зохёол соогоо бэшэхэн уран зураглалые хөөрөжэ;

- уран зохёолшын зураглахан зурагыг ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бий болгож;
- үзэжэ байһан зохёолой гол шухала (эпизодуудыг), үйлэдэгшэ нюурай хэлэһэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юрын үйлэнүүдһээ илгажа;
- зохёол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтаганыг, сагыг, тэрэнэй хойшолонгыг элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргуудыг, байгаалийн зураглалнуудыг текст сооһоо илгажа;
- зохёолой идеяг болоод уран хайханы талыг харуулалгада сюжетэй зүйлнүүдэй (үйлын хүгжэлтын эхин, үйлын уялдалга, үйлын хүгжэлтын эгээл дээдэ шата) үүргэ болон гол проблематика элирүүлжэ;
- үзэгдэжэ байһан зохёолнуудай байгуулгын (композицийн) зүйлнүүдыг илгажа;
- зохёолой удха задалан харуулхадаа, геройн үүргэ ба геройдо үгэһэн авторай сэгнэлтэ эли тодо болгож;
- зохёолой геройнуудай өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдыг тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһыг элирүүлхэ зорилготойгоор геройнуудыг зэргэсүүлжэ;
- уран зохёолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарнь тэдэниенг хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;
- уран зохёолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ сложно түсэб табижа;
- үзэжэ байһан зохёолой геройнууд тухай, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһыг хараадаа абан, хурагша бүхэнэй, бүхы хурагшадай зэргэсүүлһэн аман гү, али бэшэмэл өөрын бодомжолготой найруулга (сочинени- рассуждени) зохёож;
- монологическа хэлэлгэ хайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнээ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;
- түсэб табижа, тэрэ тоодо тезиснэ түсэб, мүн литературна - критическэ статьянуудаар конспект бэшэжэ;
- нэгэ гү, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэһэлэн, литературна темээр элидхэл, соносхол (сообщени) гү, али реферат бэлдэжэ;
- үзэһэн зохёолоор гү, али хэдэн зохёолнуудаар проблемнэ шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолготой сочинени (сочинени- рассуждени), тэрэ тоодо зэргэсүүлһэн характеристикэ зохёож, мүн литературна ба публицистическэ темэнүүдээр бодомжолготой сочинени зохёож;
- литературы асуудаонуудаар бэшэһэн хүдэлмэринүүдээр тезисүүдыг ба конспектүүдыг табижа;
- бээ дагаад уншаһан номоор, хараһан кинофильмүүдээр, теледамжуулгануудаар, зүжэгүүдээр, уран зурагуудаар, шагнаһан хүгжэмөөр рецензи гү, али һанамжа бэшэжэ;
- уншаһан номой справочна аппарат, мүн литературна терминүүдтэй словарь, шэнэ толинуудыг хэрэглэжэ г.м.

Мүнөө үедэ шабинарай бэе махабад бэхижүүлхэ, элүүр энхые сахиха тухай асуудал гол асуудал болоод байна. Тиимэһээ энэ һуралсалай программаар үзэгдэхэ материал үхибүүдэй ухаан бодол болон наһандань таарамжатайгаар зохёогдонхой.

Багша творческо хандажа, һурагшадайнгаа наһа, бэлэдхэл, мэдэсэ, шадабари хараадаа абан ажаллаха ёһотой. Сээжэлдэхэ зохёолнууд класс бүхэндэ багшын үзэмжөөр үгтэхэ гэжэ хараалагдана.

Тус ажалай программа тематическа, социально- историческа, хронологическа, историко-литературна, теоретико – литературна принципүүдые баримталжа байгуулагдаа.

Буряад литератураар һурагшадай мэдэсэ, шадабари, дүршэл сэгнэхэ эрилтэ

Программын эрилтын ёһоор һурагшадай ямар мэдэсэ, шадабари, дүршэлтэй болоһые, буряад литрераураар хэр зэргэ бэлэдхэлтэй байһаниие зүбөөр элирүүлхэ, шалгаха гол зорилго болоно. Дээрэ хэлэгдэһэн шэглэлнүүд соо табигдаһан заабари хараадаа абажа, һурагшадай мэдэсэ сэгнэхэдээ, тэдэнэй журам, үзэл бодол, мэдэрэлын хэр зэргэ зүбөөр бүрилдэн, эстетическэ талаараа ямараар хүмүүжүүлэгдэжэ байнаб, уншаһан уран зохёолоо зүбөөр ойлгожо, сэгнэжэ шадаха шадабаринь хэр зэргэ бүрилдэжэ байнаб гэһэн зүйлнүүдтэ анхаралаа хандуулха хэрэгтэй.

Һурагшадай шата бүхэндэ (хэшээлэй алишье үедэ) үнгэргэгдэдэг һурагшадай уншалгын үедэ, уншажа байһан зохёолой удхые зүбөөр ойлгохо, хөөрөжэ шадаха дүршэлын хүгжөөхэ. Зохёол соо харуулагдаһан үйлэ хэрэг, үйлэдэгшэ нюурнууд, хэлэһэн үгэ, хэһэн хэрэг, зохёолой идейнэ удха болон уран һайханайн зүйлнүүдые элирүүлгэдэ уран зохёолой ямар удхатай, үүргэтэй байһыень һурагшадай ойлгожо, өөрынхээрээ сэгнэжэ шадаха дүршэл шадабарииень арьбадхаха, үргэдхэхэ.

Уран зохёол шудалан үзэлгэдэ, илангаяа тэрэнэй шүүмжэлэл хэлгэдэ литературын теориин шудалха айхабтар ехэ удха шанартай. Литературын теориин удхые гүнзэгыгөөр ойлгуулха гэжэ оролдохо, гадна һурагшадай мэдэсые практическа ажалда, шудалан үзэжэ байһан уран зохёолоор (зохёолго) бэшэлгэдэ, хөөрэлгэдэ зүбөөр. Шадамараар хэрэглүүлхэ болоно. Энэ талаар литература болон искусство тухай хэлэһэн үгэ, статья һурагшадай литературна бэлэдхэлдэ тон ехэ удха шанартай.

Һурагшадые тусхай литературна бэлэдхэлтэй болгохын тула литературын теориинэ һайнаар шудалуулха, гүнзэгы мэдэсэтэй болгохо шухала. Эндэ багша һурагшада мэдэсэдэ, тэрэнэй шанартань ьусгаар эрилтэ табиха уялгатай.

Һурагшад зохёолго, асуудалда харюу, реферат, тестнүүдээр хүдэлмэри болон бэшэшье бэшэмэл хүдэлмэри ямараар бэшээб, тэрээн дээрэһэнь үндэһэлжэ, тэдэнэй литератураар бэлэдхэлэй, мэдэсын, аман ба бэшэмэл хэлэлгын дүршэл шадабариин хэр зэргэ хүгжэһыень сэгнэхэ болоно. Программын эрилтын ёһоор һурагшадай литератураар бэлэдхэл, илангаяа һурагшадай аман ба бэшэмэл хэлэлгын бэлэдхэл, дүршэл. Шадабари тусхай гуримтайгаар бүрилдүүлэгдэхэ ёһотой.

Һурагшадай шадабари:

- үзэг бэшэгэй талаар зүбөөр, алдуугүйгөөр ба удхын ойлгожо уншаха оньһон аргатай, дадалтай болохо;
- уран хурсаар уншаха шадабаритай болохо;
- уран зохеолые сюжетно-композиционно нэгэдэл гэжэ хадуужа абаха;

- уран зохиол дотор авторын, тэрэнэй зохиол соо зураглагдан геройнуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгы ойлгожо абаха;
- уран зохиолой жанр болон родто хубаардагы ойлгожо элирүүлхэ шадабаритай болгохо;
- диалог, монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо;
- элдэб янзын бэшэмэл ажалнууды бүтээхэ шадабаритай болохо;
- уран зохиол дотор авторын, тэрэнэй зохиол соо зураглагдан геройнуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгы ойлгожо абаха;
- уран зохиолой жанр болон родто хубаардагы ойлгожо элирүүлхэ шадабаритай болохо;
- уран зохиолой хэлэнэй эстетическэ үүргэ дүүргэдэгы, тэрэнэй жэжэ тодорхойлолгонууды анхарха, ойлгожо абаха шадабаритай болохо;
- диалог ба монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо;
- элдэб янзын бэшэмэл ажалнууды бүтээхэ шадабаритай болохо;

Формы организации деятельности обучающихся:

Фронтальная, групповой (хоёр-хоёроороо), индивидуальная, коллективнэ (хамтын)

Формы контроля освоения обучающимися содержания курса:

1. Текущий контроль: сээжээр асуулга, бээ даагаад хүдэлмэри, тестнүүд
2. Промежуточный контроль: шалгалтын хүдэлмэри, тест

Описание места учебного предмета в учебном плане:

Базисна учебно планай түсэбөөр неделя соо 1,5 саг үгтэнэ, 34 неделя, жэл соо хамтадаа 51 саг.

Бэлүүлхэ болзор ба шата– 202 - 202 нуралсалай он, 6 класс

Программын байгуулга ба удха: Литература ба уран найханай ёно заншал
Оршил (1саг)

Уншагша ба уран зохиолч ажилтан. Ондо ондоо үе сагай хүнүүдэй уран зохиол уншалга ба ойлгожо абалга. Баруун Европын литературануудай хүгжэлтын түүхэдэ Дунда зуун жэлнүүдэй үе, шэнээр хүгжэһэн галаб (XV—XVI зуун жэлнүүдтэхи эрдэм ба искусствын халбаран хүгжэһэн үе). Гэгээрэлэй галаб, ородой ба хариин гүрэнүүдэй XVIII, XIX, XX зуун жэлнүүдэй үеын, тэдэнэй нэгэдэхи ба хоёрдохи хахадай литература гэхэ мэтэ үенүүдтэ хубаардаг тухай ойлгосо. Мүн баһа буряад литературынын хүгжэлтын шатада XX зуун жэлэй нэгэдэхи хахадай, XX зуун жэлэй хоёрдохи хахадай үе гэжэ хубаагадаг болоһон тухай ойлгосо үгэхэ.

XX зуун жэлэй I-дэхи хахадай буряад литература . Лирическэ ба лиро-эпическэ поэзи. (2 саг)

Мүнхэ Сарьдаг (Будажаб Цыренович Найдаков). «Саяанда» (2 саг)
(Л. Тапхаевай оршуулга). Байгаалия хамгаалха, тэрэндэ нарин нягтаар хандаха гэһэн мүнөө үе сагай гол шухала асуудалнуудай нэгые аяар XX зуун жэлэй 20-ёод онуудта хараалһаниинь. Шэнэ шанартай лирическэ геройн бии болон хүгжэлгэ. (Хабарай гэрэл. — Улаан-Үдэ: Буряадай номой хэблэл. 1990.)

Цэдэн Галсанович Галсанов. «Буряадни. Буряадни, түрэлхи Буряадни», «Табан таанараа магтанам», «Хэнгэргэ» (2 саг)
Пейзаж ба тэрэнэй үүргэ. (Галсанов Ц. Дуунайм дээжэ. -Улаан-Үдэ: Буряадай номой хэблэл. 1962.)

Творческо практикум (2 саг)
Литературна хүгжэлтые үенүүдтэ хубаалга.

Комическа драма (1 саг)
Б. Эрдынеевай уран найханай юртэмсэ (3 саг)
«Хазаар хара хахал». Зохиолч фольклорно ундэһэниинь. Арадай дундаһаа гараһан геройе шэнэ ёһоор тайлбарилга. Арад зоной сэсэн мэргэн ухаан. Аман зохиолой поэтикэ хэрэглэлгэ.

Творческо практикум (1 саг)
Автор, образ, уншагша гурбанай хоорондохи холбоон.

Литературна хараа шэглэл ба үе саг (2 саг)
Классицизм, сентиментализм, романтизм, реализм, тэдэнэй нлгаа ба бии болон хүгжэлтын үе саг. Реализмын бии бололго. Реализм мүнөө үе сагай литературынын гол метод. Метод ба литературна хараа шэглэл хоёрой хоорондохи нлгаа. Реалистическэ метод баримталан уран зохиолчын гол принципүүд.

Творческо практикум (2 саг)
Литературоведческэ шэнжэлэлгэ.

XX зуун жэлэй 2-охи хахад - буряад литературынын хүгжэлтын алтан үе (3 саг)
Литературын гол шухала род болон жанруудай түргэнөөр хүгжэлгэ.

Шалтагааниинь. Үндэһэниинь.
Буряад литературада романай бии бололго. Ж.Т. Тумуновай, Х.Н. Намсараевай, Ч.Ц. Цыдендамбаевай романууд. XX зуун жэлэй I-дэхи хахад - роман зохиохо ухаан бодолой хүгжэлтын үе. Буряад романуудай бии болон хүгжэлтын уран найханай үндэһэ баримтанууд ба ёно заншалнууд. Роман-диологи, роман-трилогинуудай бии бололго. Хоёр ба гурбан романуудһаа буридэһэн үргэн ехэ дэлисетэй эпическэ зохиолнуудай бии бололчын ушар шалтагаан, үндэһэн, ёно заншал. Мүнөөнэй үе саг зураглан харуулһан түрүүшын романууд. Прозын бэшэ жанруудай хүгжэлтэ.

Поэзиин шэнэ шэнжэ. Шэнэ жанруудай бии боллог. Зохёолгын арга боломжонуудай, зохёохы мэргэжэл шадабариин, оньһон аргын дээшлэлгэ.

Буряад драматургида болоһон гүнзэги удхатай хубилалтанууд. Драматургическа зохёолнууды зохёохо түхэл маягай улам хайжаруулга.

Үхибүүдэй литературын хүгжэлгэ.

Мэлс Жамьянович Самбуев. «Минии таабай», «Һайн даа, Урбаан таабай» (2 саг)

Шүлэгүүдэй цикл тухай ойлгосо. Буряад хүбүүнэй философско удхата образ. Гүнзэги философско удхатай, үргэн дэлисэтэй уянгата образууды зохёохо шэнэ ёһо гуримай бии болон бүхэжэлгэ.

Даша-Дабая Жалсараевич Мункоев. «Эхэ тухай дуун» (2 саг)

Балдан Насанович Ябжанов. «Эхэ шоно» (4 саг)

Хүн ба байгаали. Туужын уянгата үндэһэниинь. (Ябжанов Б. Эртын шүүдэр. - Улаан-Удэ : Буряадай номой хэблэл, 1986.)

Цырен Раднаевич Галанов. «Саран хүхы» (7саг)

Уран зохёол бэшэхэдээ, домогууд, оньһон ба хошоо үгэнүүд, таабаринууд гэхэ мэтэ аман зохёолнууды хэрэглэлгэ - уран зохёолой нэгэ ёһо гурим, заншал. (Галанов Ц. Мунхэ зула : шэлэгдэмэл зохёолнууд. - Улаан-Үдэ : Буряад үнэн, 2002.)

Творческо практикум (1 саг)

Уран зохёол бэшэлгэдэ аман зохёолнууды, арадай хатар нааданууды хэрэглэлгэ.

Д-Р. Батожабай «Багшашни хэн бэ?»(4 саг)

Ажабайдал туужын бодото үндэһэн. Зохёолой нэрын сэхэ ба далда удха. Байгаалиин, ажабайдалай, тоонто нютагай, түрэл зоной, үетэн нүхэдэй, хүн бүхэнэй хүмүүжэхэдэ багшань болодог гурим. «Нэрээ хухаранхаар, яһаа хухара» гэһэн оньһон үтын удха. Зохёолой нравственна, этическэ, эпическэ ба лирическэ таланууд, образуудынь. Хүнэй зан абари зураглан харуулһан аргууд, хэрэглэгдэһэн тодорхойлолгонууд гү, али уран хайханай детальнууд. (Батожабай Д. Багшашни хэн бэ? Повесть. - Улаан-Үдэ: Бурят-монголой гүрэнэй хэблэл, 1957.)

XX зуун жэл. Хубисхалай ба дайнай үе (1 саг)

Шираб Нимбуевич Нимбуев. «Эхын юрөөл» (2 саг)

(Нимбуев Ш. Сэдьхэлэй дуун. - Улаан-Үдэ : Буряадай номой хэблэл, 1962.)

Лирическэ геройн образ, тэрэнэй гуниглалга эдэ поэдүүдэй зохёолнууд соо зураглан харуулалга.

Творческо практикум (1 саг)

Поэтическэ семинар.

Творческо мастерской

Арадай аман зохёолой поэтикэ, үльгэрэй шүлэглэлэй ёһо гурим хэрэглэлгэ.

Уншагдай конференци (2 саг)

Уран зохёол ба тэрэнэй уншагшад.

**Буряад литератураар сэдэбүүдые үзэхэ түсэблэлгэ
(51ч)**

№	Сэдэб	Саг	Һара, үдэр	
			түсэбөөр	үнгэргэгдэһэн
1	Оролто хэшээл. Литература, тэрэнэй хүнэй сэдхэлэй байдалда оруулдаг үүргэ. Уран зохёол – үгын уран һайхан. XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд. «Тобчи домуг» гэжэ бэшэмэл зохёол тухай.	1		
2	Буряад арад зониие гэгээрүүлхэ ажаябуулга. Александр Игумнов болон бусад гэгээрүүлэгшэд тухай	1		
3	XX ЗУУН ЖЭЛЭЙ 1-дэхи ХАХАДАЙ БУРЯАД УРАН ЗОХЁОЛ Уянгата болон уянгата-үргэлжэлһэн зохёол. Мүнхэ Сарьдаг (<i>Будажаб Цыренович Найдаков</i>) «Саянам», «Саяндаа»	1		
4	Д.Дашинимаевай зохёохы зам тухай. «Тоёон» гэхэн шүлэг тухай. «Тоёон», «Мүнхэ Һарьдаг». Шүлэгэй ритм	1		
5	Ц. Галсанов. “Табан таанараа магтанам”, “Хэнгэргэ”	1		
6	XX ЗУУН ЖЭЛЭЙ 2-дохи ХАХАДАЙ БУРЯАД УРАН ЗОХЁОЛ Д. Батожабай. «Багшашни хэн бэ?» (6 саг). «Нэрээ хухарангаар, яһаа хухара», «Түрүүшын үдэрнүүд»	1		
7	Д. Батожабай. «Багшашни хэн бэ?» «Хоёр атаман», «Жаргал гээшэ юун гээшэб?»	1		
8	«Багшашни хэн бэ?» гэхэн туужа тухай, туужын байгуулга, сюжет. Зохёолой уран тодорхой зүйл	1		
9	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (1-2). Д. Батожабайн «Багшашни хэн бэ?» гэхэн туужаар бэшэмэл хүдэлмэри	1		
10	Н. Дамдинов. «Өөрөө урдатнай энэб...» гэхэн статья. «Декабристын бэхэлиг» (5 саг). 1-дэхи бүлэг: «Ородой флодой түүхэ бэшэгшэ»	1		
11	Н. Дамдинов. «Декабристын бэхэлиг». 2-дохи бүлэг: «Сибирийн нүхэн хаалгануудаар»	1		
12	Н. Дамдинов. «Декабристын бэхэлиг». 3-дахи бүлэг: «Сэлэнгэ мурэнэй эрьедэ»	1		
13	Н. Дамдинов. «Декабристын бэхэлиг» гэхэн шүлэглэмэл драма тухай. Шүлэглэмэл зүжэг зохёол	1		

14	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (3). Н. Дамдиновой «Декабристын бөхэлиг» гэхэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1		
15	Ц.Р.Галанов “Саран хүхы” (6 саг). 1,2,3,4 бүлэгүүд	1		
16	Ц.Р.Галанов “Саран хүхы” 5,6,7-8, -дахи бүлэгүүд	1		
17	Ц.Р.Галанов “Саран хүхы” 9,10,11,12-дохи бүлэгүүд	1		
18	Ц.Р.Галанов “Саран хүхы” гэхэн туужа тухай. Арадай аман үгэ уран зохёол соо	1		
19	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (4-5). Ц.Р.Галановой “Саран хүхы” гэхэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1		
20	Ч-Р.Намжилов. «Арбан табанай харын толондо...» гэхэн статьятай танилсалга. «Монголой дэбтэрхээ» («Монгол ороной морид хурдан», «Сагаан үнгэ найхан», «Урилдаан дээр») абтаһан шүлэгүүдэй удха болон уран аргууд	1		
21	Класһаа гадуур уншалга . Ш. Нимбуев. «Эхын юрөөл»	1		
22	Ц-Д. Хамаев. «Ута намарай сэсэг». «Уран зохёолшотой нүхэсэжэ ябаһандаа жаргалтайб » гэхэн статья. «Ута намарай сэсэг» (туужа). 1-дэхи бүлэг.	1		
23	Ц-Д. Хамаев. «Ута намарай сэсэг» 2,3-дахи бүлэгүүд	1		
24	Ц-Д. Хамаев. «Ута намарай сэсэг» 4,5-дахи бүлэгүүд	1		
25	Ц-Д. Хамаев. «Ута намарай сэсэг» 6-дахи бүлэг	1		
26	Ц-Д. Хамаев. «Ута намарай сэсэг» 7-дохи бүлэг	1		
27	Ц-Д. Хамаев. «Ута намарай сэсэг». Бухаади үбгэнэй дүрэ. Хүн ба байгаали. Туужын уянгата үндэһэн	1		
28	Ц-Д. Хамаев. «Ута намарай сэсэг». Туужын байгуулга, сюжет	1		
29	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (6-7). Ц-Д. Хамаевай «Ута намарай сэсэг» гэхэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1		
30	Класһаа гадуур уншалга (3). Б.Н.Ябжанов “Эхэ шоно”	1		
31	Д-Д.Ж.Мункоевой намтар, зохоохы зам. “Эхэ	1		

	тухай дуун”. Уянгата- үргэлжлэлхэн зохёол (2 саг)			
32	М. Осодоев. «Ууган хүбүүн». М. Осодоев тухай. «Ууган хүбүүн» туужа. «Эдирхэг хаһа» гэхэн бүлэг (5 саг)	1		
33	«Ууган хүбүүн»: «Бүхэ барилдаан», «Уулзалга» гэхэн бүлэгүүд	1		
34	«Ууган хүбүүн»: «Түрэл нютагһаа холо», «Баатарай нэрые мүнхэлхэн бэшэгүүд» гэхэн бүлэгүүд	1		
35	«Ууган хүбүүн»: «Баатарай нэрые мүнхэлхэн бэшэгүүд» гэхэн бүлэгүүд	1		
36	«Ууган хүбүүн». Тобшолол. Владимир Бильдушкиновой дүрэ. Баримтата туужа.	1		
37	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (8). М. Осодоевой «Ууган хүбүүн» гэхэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1		
38	Б. Шойдоков. «Дайсанай ара талада» (8 саг). Уран зохёолшын намтар болон зохёохы зам. «Дайсанай ара талада» романай 1-дэхи бүлэгэй 1-дэхи хэхэг	1		
39	«Дайсанай ара талада»: 1-дэхи бүлэгэй 2,3-дахи хэхэгүүд	1		
40	«Дайсанай ара талада»: 2-дохи бүлэгэй 1-дэхи хэхэг, 3-дахи бүлэгэй 1-дэхи хэхэг	1		
41	«Дайсанай ара талада»: 5-дахи бүлэгэй 1-дэхи хэхэг, 6-дахи бүлэгэй 3-дахи хэхэг, 7-дохи бүлэгэй 1-дэхи хэхэг	1		
42	«Дайсанай ара талада»: 8-дахи бүлэгэй 1-дэхи хэхэг, 9-дэхи бүлэгэй 6-дахи хэхэг	1		
43	«Дайсанай ара талада»: 10-дахи бүлэгэй 1, 3-дахи хэхэгүүд, 12-дохи бүлэгэй 3-дахи хэхэг	1		
44	«Дайсанай ара талада»: 13-дахи бүлэгэй 1, 2-дохи хэхэгүүд, 14-дэхи бүлэгэй 2-дохи хэхэг, 15-дахи бүлэгэй 1, 2,3-дахи хэхэгүүд	1		
45	«Дайсанай ара талада»: 16-дахи бүлэгэй 1,4-дэхи хэхэгүүд, 17-дохи бүлэгэй 1,2,4,5-дахи хэхэгүүд. Роман тухай ойлгосо	1		
46	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (9-10). Б. Шойдоковой «Дайсанай ара талада» гэхэн зохёолоор «Дайн хүнэй ба арад зоной ажабайдалда», «Хүн онсо байдалда» гэхэн сэдэбүүдээр бэшэмэл хүдэлмэри	1		
47	Б. Эрдынеевэй намтар болон зохёохы зам (5 саг). «Хазаар хара һахал» (2 үйлэтэй хүгжэмтэ комеди), 1-дэхи үйлэ	1		

48	«Хазаар хара хахал»: 1-дэхи үйлэ	1		
49	«Хазаар хара хахал»: 2-дохи үйлэ	1		
50	«Хазаар хара хахал». Тобшолол. Шог зүжэглэмэл зохёол	1		
51	Классчаа гадуур уншалга (4). Ц. Шагжинай «Будамшуу» гэхэн комеди	1		
	Бүхыдөө	51		

Нуралсалай методическа хангалга

1. С.А.Ошорова, Д.Б. Цыденов «Бурятская литература»: хрестоматия, 9 класс, 1, 2-дохи хуби, - Улан-Удэ: ГБУ РЦ «Бэлиг», 2018 он.

2. .Г. Осорова. «Мүнөө үеын буряад уран зохоёл» (XX зуун жэлэй һүүл – XXI зуун жэлэй эхин). Хрестомати. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2010 он.

3. Бадмацыренова Ц.Б. «Буряад арадай хүүгэдэй аман зохоёл». – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2008 он.

4. «Мүнгэн дуһалнууд» 9-11 классууд «Электронная книга бурятской литературы».

5. Бурятский героический эпос «Гэсэр» «Электронная книга бурятской литературы», Улан-Удэ.

Интернет онол арга:

• <http://www.edu.ru> – Федеральный портал «Российское образование».

• <http://www.edu03.ru/> - Министерство образования и науки РБ

• <http://www.buryadxelen.org>

• <http://www.nomoihan.org>

• <http://www.ict/edu.Ru/> - Портал «Информационно-коммуникационные технологии в образовании».

• <http://www.Kpmo.iv-edu.ru/> – Сайт регионального комплексного проекта модернизации образования.

• <http://fcior.edu.ru/> - Федеральный центр информационно-образовательных ресурсов.

• <http://www.rikuo.ru/> – Сайт республиканского института кадров управления и образования.